ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 65-рэ ИЛЪЭС ИПЭГЪОКІ

«Шызещ», «шыгъэпс» е нэмыкі еплъыкіэкіэ ижъкіэ ліэкъо лъэш пащэу щытыгъэ Шапсыгъ зыцlагъэм къытекlыгъэ шапсыгъэхэр анахь этническэ купышхоу я XVIII-рэ ліэшіэгъум адыгэхэмкіэ щытыгъэх. Ау яліыгъэрэ янамысрэ зэрафэсакъыщтыгъэхэм, яшъхьафитыныгъэ чlамынэным, абзи, яхабзи, Тхьэм къафигъэшъошэгъэ чІыналъэу зытесхэри ежьежьырэу къэнэжьынхэм зышъхьамысыжьхэу зэрэфэбэнагъэхэм ыкlu «Кавказым иаслъанкІэ» зэджэгъэхэ Тыгъужъыкъо Къызбэч фэдэмэ къаlэтыгъэ яшапсыгъэ быракъ чlэтхэу анахь пытагъэ ахэлъэу гъэры хъунхэм емыуцоліэшъугъэхэм ащыщхэу Урыс-кавказ заом (1763 — 1864-рэ илъ.) ипчэгупіэ итхэзэ, анахь утын лъэш къызэрахыхи, чІэнэгъэшхо зышІыгъэхэу, анахь итэкъухьагъэ хъугъэ адыгэ этническэ купмэ ащыщ хъугъэх. Ащ къыхэкІэу къаигъэмэ анахь къаигъэжь шапсыгъэхэр хы ШІуціэ Іушъоу ижъкіэ зыіусыгъэхэм сыд зараіуи, зарашіи, къашіуіунагъэхэу джы къызнэсыгъэм чылэгъо 14 хъухэу джырэ Крас-нодарскэ краим хэхьэх. Адрэ нахь макіэ хъухэу агъэдэіошъугъэхэр Пшызэрэ Афыпсрэ къаубытырэ шъолъыр зэныбжым къэкощыжьыгъэхэу, мэзи темэнылъи къамыубытхэу, джыдэдэм чылиплі хъухэу — Афыпсып, Пэнэхэс, Псэйтыку, Хьащтыку — тиреспубликэ и Тэхъутэмыкъое район хэтхэу Адыгэ Республикэм тыгъэкъохьап эмк энгъунэ-

Мыхэм ащыщэу ыкІи агъунэу Псэйтыку пштэмэ, ар псыхъоу Пшызэ исэмэгубгъу Іульэшьуагьэу, шапсыгъэ поэт хэгьэгур кьаухьумэнэу нэбгырищ, ятІо- хэзыльхьэщтыгьэри. цІэрыІоу Жэнэ Къырмызэ зэриІоу, ти нэрэ мафэм купышхо — нэбгырэ 19 хьоу «Адыгей идэхагъэ икъежьапІэу» мэпсэу. ЧІыпІэ дах ар зыдэщысыр. Сыда зымыуасэр пхъэшъэбэ мэз дэхэшхоу къуайе Тим екишП е Пиотинет пемети межд хъоу-пщау къыщыкІрэм изакъоми! Псэйтыкумэ ар языгъэпсэфыпІэ чІыпІ, ящы-Іэныгъэ кІэрыпчын умылъэкІынэу, шІу альэгъу, къызэрэуатын щыІэп, «явизитнэ карточк».

ЩыІэныгъэм исыдрэ ушэтыни, исыдрэ къин мыухыжьи ахафызыкІын алъэкІыгъэп шапсыгъэмэ фыряІэри, псэемыблэжьхэу ар къаухъумэшъуным зэрэфэхьазырхэ зэпытри. Джары Хэгъэгу зэошхор (1941 — 1945-рэ иль.) къызежьэм, зэкІэ адрэ цІыф льэпкъхэу Советскэ Союзыщтыгъэм исыгъэмэ ауж зыкъырамыгъанэу, чэтэ чІэгъым «нан» щаІоныр ашъхьи къырамыгъэхьахэу, зыч-зыпчэгъоу шапсыгъэхэри заом иапэрэ мафэ къыщегъэжьагъэу нэмыц фашист пый мэхъаджэм зыкІыпэуцужьыгъэхэр.

Псэйтыкухэри ахэм ащыщыгъэх. Іо хэлъэп, заор сыдигъуи тхьамык Гагъу. Ау джы нэс зыфэдэ амылъэгъугъэ зэуагъ къыташІылІагъэр дзэу къыттебэнагъэр кІощтыгъэх апэ дэкІыгъэмэ, къиным, ымылъэкІыгъагъэми, ащ кІуачІэкІи шэнзэрэуІэшыгъэмрэ ибагъэрэкІи, ошІэ-дэмышІагъэу хэльыгъэмкІи, фронтым чэтэ чІэгъым, шъхьадж ишъыпкъэу ишъомбгъуагъэкІи (тикъохьэпІэ хэгъэгу илІыгъэ Іахь зэригъэцэкІэщтым ыуж тэу заощтыгъэ. Зышъхьасыжьынэуи гъунапкъэ зэрэпсаоу фронт хъугъагъэ а зы такъикъым), уахътэу къызщырагъэжьагъэмкІи (пчэдыжьым сыхьатыр плІым, чъыер анахь зыщыІэшІум), тэ тимыхьазырыныгъэкІи, аужыпкъэм.

Заоу къыташІылІагъэр кІыхьэ-лыхьэ къызэрэтфэхъущтым апэ икъоу гу лъытымытэгъэнкІи хъун. Сыда пІомэ тызэрагъасэщтыгъэр сыдрэ пыий тыфэхьазырэу, къыттебанэрэм ичІыгу тыщызэощтэу, тичІыгу къитымыгъэхьащтхэу, къихьагъэхэми, ащ лъыпытэу зэкІэтфэжьыщтхэу арыгъэ. Ау хъугъэр нэмыкІ шъыпкъагъ. ЕтІани анахьэу апэрэ мазэхэр къытэзыгъэхьыльэкІыгъэр — апэрэ сыхьатым къыщегъэжьагъэу пыир куоу тикъэралыгъо къызэриуагъэр ары: гъунапкъэм пэчыжьэу щыт къалэмэ, вокзалмэ, къухьэуцуп Гэмэ, мэш ГокугъогузэхэкІыпІэмэ, аэродроммэ бомбэхэр къатырадзагъэх, тисамолетишъэ пчъагъэ зы-Іэтыгъо имыфэхэу агъэстыгъ.

Ау апэ илъ дэдэр амышІэщтыгъэми, яхэгъэгу шІу алъэгъоу, ащ икъэухъумэн апсэ фатыным фэхьазырхэу заом ыпэрэ гъэу ышІэщтыгъэр зы: янэ-ятэхэр, ичы- щытыгъ. УІагъэр аукъэбзыгъ, апхыгъ, илъэсхэм тицІыфхэр зэрэхъугъагъэхэм, лъэпкъ политикэ тэрэзэу хэгъэгум илъыгъэми къахэкІ у хэтрэ цІыф лъэпкъи, емыкІу къыхьыщтэп. къэлэдэси, къоджэдэси зэдырагъаштэу яшъыпкъэу, агу етыгъэу пыим пэуцужьы-

Военкоматмэ зэпымыоу Іоф ашІэщтыгъэ, бронь зиІэхэри, зыныбжь имыкъу дэдэхэри кІэлъэІухэзэ заом ІухьэмэнымкІэ зыкІыныгъэу къахэфагъэр бгъэшІэгьонэу щытыгь, джары а пый Пыир ащыгъум нахь уІэшыгьагьэ, нахь топ омакъй, самолетым ибыу макъи,

Адрэ адыгэ чылэмэ афэдэу Псэйты-

тырипхъэщтыгъ. Арэущтэу щытми, лІыхъужъныгъэшхо къызыхагъафэщтыгъ тичІыгу гупсэ иухъумакІомэ. Хыдзэл Чэрыми джа къин пстэур пэ-

дыжьыфэкІэ ежь автоматымкІэ щэр къа-

кІэкІыгъ, мэхагъэ къызхигъэфагъэп. Атакэ укІон фаеми кІуагъэ, ивинтовкэ кІыхьэжь пыим фэгъэпсыгьэу; пшъэрыльэу къыфашІыгъэр ыгъэцакІэзэ, псэемыблэжьэу къыухъумэуи хъугъэ зыфагъэзэгъэ чІынальэр; къауцуухьэмэ, штыккІэ къапхыритхъоу чІыпІэ зэжъум къикІыжьэуи хъугъэ. Илъэсищым къыкІоцІ ащ фэдэу бэ лІыгъэм, цІыфыгъэм яушэтыпІэу ар зыхэфагъэр. Ау ащ фэдэ такъикъым пытагъэрэ пхъэшагъэрэ хэлъэу ятэ къеплъэу къыщыхъущтыгъэ «мэхагъэ къызхэбгъэфэкъон, тыкъэмыушъхьакІу!» ыІоу, янэ икушъэ орэд ІэшІу ытхьакІумэ къйуцощтыгъэ, къеушъыеуи къыщыхъущтыгъэ: «А сикІал, къиныІоми, лІыгъэ къызхэгъаф, ощ фэдэлІ а узыпэІутри, енэкъокъу, куи укъогъагъэ. Заом иапэрэ мэфэ дэдэ къызтемыгъакІу». Ары кІочІэ лые къы-

Янэрэ ятэфалк едетк еденК

Хэкужъ Ибрахьим

пхъу шъыпкъэ ерагъэу къышІэжьыгъагъ.

къызэришІэжьырэмкІэ, Ибрахьимэ ащыгъум лейтенант тэмэтелъхэр телъыгъэх ыкІи Хэгьэгу заом иорден ыбгьэ хэльыгь.

щтыгъэми, зэо гъогухэр джыри хьылъагъэх ыкІи шынэгъуагъэх. Пыим тичІыгу ау сыдми къыбгынэжьынэу фэягъэп, ышъэ икІыгъэу, иІоф къызэрэдэмыхъурэм паекІэ, къязэожьыщтыгъ.

Кинофильмэу «Майор Вихрь» зыфиІокъагъэонышъ, чІым щизы ашІын гухэлъ рэ цыхьэрэ къызфашІыхэрэр. фыряГэу зэрагъэхьазырыгъагъэр. Ау лІыхъужъыныгъэшхорэ къулайныгъэрэ къыз- Парадыр щыІагъ. Ащ оркестрэм изакъоу къадэзымыгъэхъугъэмэ Хэкужъ Ибрахьими ащыщыгъ.

Берлин заштахэми заор ухыгъэ хъу-СамолеткІэ псынкІэу ащ нагъэсыгъэхэм ыкІи лІыхъужъныгъэшхо къызыхагъахьими ащ ироти ахэтыгъэх.

Пражскэ операциер зэраухыгъэм лъыпытэу старшэ лейтенантэу Хэкужъ Ибрахьимэ анахь дзэкІолІ дэгьоу къыхашы-

1945-рэ илъэсым мэкъуогъум и 24-м полководцэ цІэрыІохэу, маршалхэу К.К. Рокоссовскэмрэ Г.К. Жуковымрэ зэра-Зэо машІом ишъхьамыс лыгъэ ар къе- шэгъэ Парадым ухэлэжьэныр адыгэ чылэм икІэлэ пІугъэкІэ зымыуасэ щыІагъэп.

Чэрымэ ыльэ пытэу теуцожынфэ къы-Ащыгъум отпуск къырати, лыгъэу зэри- гъэп тэркІэ. Къалэу Прагэ къэзыухъумэ- мыщэу хэтыгъ, гужъогъэ кІаеми, етІанэ хьагъэм пае мэфипшІыкІэ ядэжь къагъэ- штыгъэ фашистхэмрэ власовцэхэмрэ унагъо ышІагъ, щыгушІукІхэу, лъэпкъ Іашэр агьэтІыльыгьэп, пхьэшагьэ ахэ- льыгьэкІуатэу шьэожьыеу кьафэхьугьэм Ягъумэ Хьазрэт кІэлэ Іэтахъоу илъэс лъэу тидзэмэ къапэуцужьхэзэ, къохьэпІэ РуслъанкІэ еджагъэх, цІыф тэрэз зэрэ-12 — 13 ыныбжылгъ а лъэхьаным. Ащ лъэныкъом екlущтыгъэх союзникхэм за- хъунымкlэ, алъэкl къагъэнагъэп. Ащ зыратынэу. Ахэм яІофи ухыгъэн фэягъэ. къызеІэтым, медицинэ шІэныгъэ рагъэ-

Чэрымэ Псэйтыку дэт пынджлэжь сов-Пыир зэкІафэжьэу зырагъажьэм, ти- фэзэ, а пшъэрылъ къиныр щытхъу хэ- хозэу Хьахъуратэм ыцІэ зыхьырэм ильэс дзэкІолІмэ ащ гушхоныгъэ къахилъхьэ- лъэу зыгъэцэкІагъэмэ тичылэгъу Ибра- пчъагъэрэ чанэу щылэжьагъ. БлигъэкІыгъэри шlобашэу госпиталым нэIуасэ зыщыфэхъугъэу ыкІи лъэшэу зишІуагъэ къекІыгъэ козэт кІалэмкІэ ыгу риубытэгъэгъэ гухэлъыр зыщигъэгъупшагъэп, пыкІыгъэмэ ащыщэу самолеткІэ Москва ащ ышнахьыкІэ гъусэхэр иІэхэу Козэт ащагъ ТекІоныгъэм и Парад хэлэжьэнэу. ыгъакІохи Ибрахьимэ къаригъащи, ежь рэмкІэ къэтэшІэжьы нэмыцхэр зэкІа- Ащ фэдэ бэмэ къадэхъурэп. Дэгъумэ имызакъоу, зэрэ Псэйтыку пІоми хъунэу фэжьхэ зэхъум, польскэ къалэу Краков ядэгъужьхэр ары ащ фэдэ лъытэныгъэ- якъоджэгъу иныбджэгъу агъэшІуагъ, ахьэкІагъ.

Чэрымэ илъфыгъэ закъоу Руслъанэ исэнэхьаткІэ цІыфхэр лъэшэу ыгъэразэхагъафэзэ фашистмэ а яжъалым гухэлъ нэбгырэ 1400-рэ хэлэжьагъ. Советскэ хэу мэІазэ, массажист ІэпэІас, «цІыфыр мылІэгьапэмэ, къегьэтэджыжыы» зыфа-Іорэм фэд. Ар нэгуихыгъ, гукІэгъушхо -олыс, фыІд єІис салынсаяпыаш, апсх рэм ишІуагъэ ригъэкІыныр ипшъэрылъ шъхьаГэу мэпсэу, ахъщэкъэкГуапГэу ар

> «СыдкІи сятэ сыфэдэным сыкІэхьопсы, сэ силъфыгъэхэми ащ ишэнхэр ахэслъхьанхэм, адыгэ шъыпкъэу спІунхэм сыпыль. АщкІэ сишъхьэгъуси ІэпыІэгъушІу

къысфэхъу», — eIo ащ. Руслъанрэ ишъхьэгъусэрэ лъфыгъищ зэдапІу: зы пшъашъэрэ кІэлитІурэ. Сусанэ анахыжъ, университетым июридическэ факультет ия 4-рэ курс исэу заочнэу Краснодар щеджэ, краевой судым Іоф щешІэ. ИкІалэу Казбек МВД-м и Краснодар университет щеджэ, ильэс 20 ыныбжь. АнахыкІэ цІыкІоу Батыр апэрэ классым исэу Инэм гурыт еджап Гэм ыщэзэ щырегъаджэ. Игуапэу къыхигъэщырэр ишъэожъые илъэситІу хъугъэу Къэралъыгъо Советым — Хасэм идепутатэу КІэрмыт Мухьдинэ имылъкукІэ зэхищэгъэ кІэлэцІыкІу къэшъокІо ансамблэу «Нэфым» къызэрэщышъорэр ары.

Ары, уахътэр къэбгъэуцун плъэкІыщтэп. Ащ дэгъуи дэий бэ къызыдихьрэр. Непэ Ибрахьими, иныбджэгъу Чэрыми къытхэтыжьхэп. УІэгъэ хьылъэу заом къыщытещагъэ хъугъэмэ апкъ къикІэу Чэрымэ илъэс зыбгъупшІыкІэ ыпэ иштыгъ, Ибрахьими ащ кІэлъыкІожьыгъ. Ау мыл эгъахэхэм фэдэх ахэр, сыда п Іомэ цІыфмэ ягукъэкІыжьхэу ахэм афэгъэхьыгъэхэр къэнагъэх, ІофшІэгъэ дэгъу--а Гиеван на предостивней предоставание пред гъэм илъыгъэк Гуатэхэу дунаим къытфытыранагъэх. Ахэм ящыІэкІэ-псэукІагъэр, -мехестиффик ни сстифы на устанарак кІэ джы къызынэсыгъэми щысэшІу мэхьу, ежьхэм къапыфэгъэ кІэлэ-гъуалэми ятэжъхэм якъэбар шІукІэ, дэхагъэкІэ афаІуатэ, арэгушхох. «Хэти, сыди ащыгъупшэрэп» зыфиlорэ тэмэбгъо гущыlэхэу Хэгъэгу зэошхом иветеранмэ афэгъэхьыгъэу бэрэ агъэфедагъэхэр мы лІитІумэ япэсыгъэ шъыйкъ ыкІи яхыылІэгъэ

Мары ТекІоныгъэшхор къызыдахыгъэр илъэс 65-рэ зышыхъушт уахътэр къэблагъэ. Ар гушІуагъуи гухэкІи зыхэлъ мэфэкІ ин дэд. Ау а мафэм а ти ТекІоныгъэ имэхьанэ къезыгъэІыхы, тэ тицІыфхэм ащ хашІыхьагъэр зыгъэцІыкІу зышІоигъохэри къыкъокІыхэ фежьагъэми, ар къадэдгъэхъу хъущтэп.

Хэт ишІушІагъи, сыд хъугъэ-шІагъи кІодырэп ыкІи кІодыщтэп лІзужхэмкІэ зэгурыІоныгъэ пытэ, шъхьэкІэфэныгъэзэрэлъытэжьыр тхэлъыфэкІэ. Ащ пае тиблэкІыгъэ тыщыгъозэн, непэрэ мамыр псэукІэр къытфыдэзыхыгъэхэу Хэгъэгу ни естистисти мехестаським мохшоев афэтшІын фае. Ахэм зыкІэ ащыщых ыпшъэкІэ зигугъу къыщытшІыгъэ зэныбджэгъу-зэчІыпІэгъуитІоу зизэо ыкІи зимамыр гъогухэм тарыплъэгъэхэ ХыдзэлІ Чэрымэрэ Хэкужъ Ибрахьимэрэ.

МЭХЪОШ Руслъан.

ЗэчІыпІэгьуитІум язэо-мамыр гьогухэр

Іэпэlасэу Хъущт Щэбан къызэритхыжьэу. хьык іэ и Іагъ. Зэрэанахыжъым елъыты- къопціэ нэшхо-пэшхо горэ, зэрэмыт Іыры- лъфыгъэ 11 ап Іущтыгъ. Ибрахьимэ я щык Іощтыгъ. Ильэс псау хъугъэу зэпыу Ащ ыужрэ мафэхэми, илъэсхэми зы- гъэу нахык Ізмэ якъэ Ізтынк Ізны-тымэ гъэр къыхэщэу, ау джы зэрэодым къыхэ- 10-рэ сабыигъ. Ау пасэу к Іалэр ибэу къэ- имы Ізу ыпэк Із лъык Іотэрэ тидзэк Іол Імэ ныбжькІэ лІыпкъым иуцохэрэр акІэлъы- ІэпыІэгъу афэхъузэ, икъу дэдэу еджэн кІэў къупшъхьэмрэ шъомрэ зэщэкІыгъэх нагъ, къин бэдэдэ икІэлэгъум ыльэгъугъ. щынагъом зыми «нан» щыригъэІуагъэп

Хыдзэл Чэрымэ заом иапэрэ мафэ къикІ эу тихэгъэгу щыщ чІыгушхо пыим ыубытынэу игъо ифэгъагъ. Арэу щытми,

шихьынэу игъо ифагъэми, ыныбжькІэ опыт гъашІэм щыриІагъэп ыкІи ащ уфэпиталым нагъэсыгъ. Исэмэгу тэмае ежьыр плъыр-стырым хэтэу адыгэ гуган гъзуцогъэнхэр зипшъэрылъхэм Хэкужъ Пуагъ ыпсэ пытээ иныбджэгъу чылэм лэ, илъэпкъ къыгъэукІытэжьхэ хъущтэп, яамал къызэрихьэу алъэкІыщтыр рашІы- Хэкужъмэ сащыщ. Сыкозэт. Оры? ежь ышъхьэрэ ыпсэрэ хилъхьащтми, лІагъ. Ау шъоф госпиталым мощ фэдэ

Зэо хьыльэ дэдэхэр кІощтыгъэх. Тихэгъэгу ичІыгу залэ пэпчъ псэемыблэжьэу Заор аухынкІэ джыри бэ иІагъэр. ДзэкІолІ фаеу хъущтыгъэ апэрэ мазэхэм. Къагъэ- пае тылым щеГэзэнхэу рахъухьэшъ, Баку гъунэрэ чІыпІэр къамыбгынэшъузэ пыим дэт госпиталым нагъэсы... къыухъурэйхэрэри, чІэнэгъэшхохэр ашІыкъашІуикІыжьхэрэри къахэкІыщтыгъэх. гъугъ. ПІэ фыжьыбзэм хэлъ, кІым-сым,

кІуагъэ мы чылэм щыщ журналист Чэрымэ зэкІэми анахыыкІэ дэдэу шына- сэ. Ау анахьэу ыгъэшІэгъуагъэр, лІы блыхъукъо Амзанрэ янэу Минхъанрэ зыгъэжьагъэмэ ячІыгу рахьажыыгъэу Джар Хэкужъ Ибрахьимэ къылэжьыгъэу кІи ыпсыхьагъэу щытыгъ.

Чэрымэ я 58-рэ шхончэо полкым хэитыгь, ичыли игупсэми емыкІу къафи- ыгуи къэкІыщтыгьэп, ауми зыгорэ къешІушІэрэм фэдэу пыищэмэ щаухьэщтыгъэ илъэсищым къыкІоцІ. ЕтІанэ зы нэдзэм хащыгъэмэ ахэмыфагъэми, заор гъэупГэпГэгъукГэ ар укъуагъэ мэхъушъ, къызежьагъэм ыуж мэзитТу ныІэп тешТэ- зыгорэм ыгу къыпиутыгъэу къыщыхъугъагъэр ыныбжык Іэ къынэси защэм. гъзу иакъыл щэо... Нэужым т Іэк Іу зы-Апэрэ мэзитІум къыкІоцІ зэхьокІыныгъэу къызешІэжьым, лъэшэу зегупшысэжьым бэ хьугьагьэри: анахьэу къэльэгьогьа- къышІэжьыгьэр атакэм ежьагьэхэу, гъэр къыттебэнэгъэ пыидзэр зэрэжъалы- шъуйзэ къэбыбырэ снарядыр зэкІэм ыпэмэр ыкІи зэрэкІочІэшхор, заор кІыхьэ- шъхьэ шъыпкъэм къифи, къызэрэзэІыулыхьэ зэрэхъущтыр арыгъэх, сыда пІомэ тыгъагъэр ыкІи ынэхэр къэушІункІхи, а охътэ кІэкІым къыкІоці къокіыпіэмкіэ ытхьакіумэхэми къаіууй, кіочіаджэу зэрэзэхэфагъэр ары.

Наступлениер зытекІым, лыгъэр зэрытицІыфмэ, тиухъумакІомэ, сыдэу хъуми, кІогъэ шъофым уІагъэхэу ыкІи укІыгъэпыим зэрэтекІоштхэм шІошъхъуныгъэ хэу санитармэ къырахыжьыгъэмэ Хыдзэл Чэрымэ ащыщыгъ. Апэм ар хьадэ-Чэрымэ заом ыпэкІэ дзэм къулыкъу мэ ахалъхьэгъагъ лІагъэкІэ алъыти. Ау макІзу жы къызэрищэрэм гу льати, гос- лым къыч ар апыплыхьэзэ, Кавказ къек ущтыгъэх. Ахэр къызэте- мафэ горэм Ибрахьимэ врачмэ къыра- конзун фэягъэх. дэу зэо мэшІо лыгъэм упэхьаныр псын- шъхьэкІэ къыригъажьэу ыныбэ кІышъуи щыІэхэр урысыбзэм къызэрэхигъафэ- Ибрахьим ащыщыгъ. Заом ижь стыри кІагьэп, лІыгьи теубытэныгьэшхуи ищы- къыхиубытэу зэІытхъыгьэу, кІышьор хэрэр зэрэзэхихыгьэр. кІэгъагъэх. Чэрымэ пытэу къыгурыІуа- лъым ыгъэшъугъэу, ар бэу чІинагъэу кІынэу щытыгъэп. 1944-рэ илъэсыгъ. къаухъумэзэ, тидзэхэр къызэкІэкІонхэ пэпчъ ищыІэныгъэ уфэбэнэн фэягъ. Ащ лІитІур.

Апэу ынэ ерэгъэ дэдэу къызызэкІе-

зыфаІорэм фэдэу, ынэгу хьалэлыгъэр къычІэщэу ыпашъхьэ зэрисыр ары.

 Сыд, сикъош, укъыІэкІэкІыгъа а уезыкъудыехыщтыгъэм? Тхьэм ыІомэ, гъэхагъэх, шъхьадж зыфэгумэкІын икъун ешхо иІэу къычІахыжьыгъ. Джаущтэу тІы шІуцІэм тІы фыжьыр текІогъэщт... Джы Іофыжьэп, нахь дэир текІыгъах.

Уадыга сэІо, — ерэгъэ дэдэу ыІупшІэхэр къэхъублэблагъэх Чэрымэ. - Сымыадыгэмэ адыгабзэкІэ сы-

къыбдэгущыІэныя, сикъош? — Тыда сыздэщыІэр? БэшІагъа мыщ сызычІэльыр?

- Баку ущыІ, сикъош. Чэщ-мэфищ непэ мэхъу укъызнагъэсыгъэр...

- Сыдэущтэу адэ сыадыгэмэ къэпшІагъа? ЗэкІэм тыбзэкІэ укъыздэгущы-

къыриЈуагъ ащ. — Сэ сцІэр Ибрахьим. взводми шІэхэу зэхашІагъэ.

— Сышапсыгъ сэ, Псэйтыку сыщыщ. сэджэх, — ежьыми джэуап ретыжьы.

ИлъэсипшІым итыгъ янэ идунай зехъожьым, илъэситІукІэ яти ащ кІэлъыкІожьыгъ. Нахьыжъхэр унэгъо шъхьаф хъуштыгъэп.

Козэт ублэп Реджап Гэр Ибрахьимэ къызеух нэуж Краснодар илъэсит Го щеджагьэу амал имыГэу зэпигьэүн фаеу хъугъэ. ЕтІанэ тракторист курсхэр къеухышъ, заом ащэфэкІэ трактористэу мэлажьэ...

Бэдэдэ зыхэк Годэрэ заор офицермэ ащыкІэштыгь. ГъэпсынкІэгъэ Іоф хэлъэу ахэр зыщагъэхьазырыщтыгъэхэм ащы-- «Адыгэр ыкІыбкІэ уеплъыгъэми, щыгъ къалэу Орджоникидзе дэтыгъэ къэпшІэщт» аІоба, сикъош, сэ унэгу сы- военнэ лъэсыдзэ училищыр. Сэнаущыгъуае сфэхъуныя, — тхьагъэпцІэу кІалэм ар къырагъэухышъ, младшэ лей-

Ыпхъу анахыжъхэу Светланэ къызэриІожьырэмкІэ, бэрэ ащ ыгу къэкІыжьыуІэгъэ хыылъэ зытельым щеІэзэнхэ алъэ- Хыдзэл Слъэкъуац Гэр. Чэрымэк Гэкъы- щтыгъэр Мэздэгу пыидзэм къызщеухъурэихэм къинэу алъэгъугъэр ары. Мэзищэ Джауштэу нэ Іуасэ зэфэхъугъэ мы а ч Іып Іэ зэжъум итыгъэх, к Іоч Іэ шъхьа Іэ--еше, печты ката адыря Гагъэп, Гэшэ-Джащ къыщегъэжьагъэу Хэкужъ Ибра- шъуашэхэр икъущтыгъэхэп, пыеу мафэм хьимэ гъунэ лъифэу ригъэжьагъ ичІыпІэ- аукІыгъэм пылъ Іашэхэри чэщрэ къаугъу Чэрымэ, ежь къиным икъиныжьыр гъойхэзэ къызфагъэфедэщтыгъэх, ашхыщтыгъэх. ТицІыфмэ яхэгъэгу къаухъу- зэ а хъурджэнэ зэфэщэгъахэм лІыгъэкІэ хым, палатэ къабзэм зэримыкъурэм къыхэкІэу щазымэ зэрихьэштыгъэ старшэ лейтенант хъу- гъэхэ еджапІэм класс заулэ хъурэ унэ ыкІи фэбагъэм зэрэщыкІэрэр елъэгъути. шъхьаІухэр зыхэгъэжъукІыгъэ «хьантхъу- гъэу. Ащ ишыхьатых ти УІэшыгъэ КІуа- чырбыщым хэшІыкІыгъэу къызыпа-Ибрахьимэрэ Чэрымэрэ зэлэгъугъэх, псым» ешъохэу макІэп къызэрэхэкІыгъэр. чІэмэ я Главнокомандующуу щытыгъэ шІыхьэгъагъэр. Адрэ унэу пытыгъэми машинэшхом ытхкъупшъхьэ зэпызы- псынкі зэрэзекіон амали и ізгь тэвин- лагымэ зэімут гуих макьи къзіурэ- тіури мэкьумэщыші унэгьо Іужьух кы- Окружением къмзекімжьхэм къупшъ- И.В. Сталиным ы ізпразоков зэпызы- псынкі зэрэзекіон амали и ізгь зэблахъугь агь. Мыхэм Ибратовкэм зы щэ идгъэкІмэ, етІанэ ар аузэн- пышъ, зыфихьын ымышІэу егупшы- зэрыхъухьагъэхэр. Ибрахьимэ ятэу Хьа- хьэмрэ шъомрэ зэщэкІыгъагъэх, ышы- хъу тхылъэу иІэхэр.

ясатыр хэтыгъ Ибрахьимэ. Ау анахьэу зыщемыжэгъахэм тхьамык Гагъор къыфыкъокІыгъ: блиндажэу зыдэсым танкыр къытехьи зызэхецІыцІэм, контузииІагь. Ащ пае Ибрахьимэрэ ышнахьык Іэ Ибрахьимэ Баку дэт госпиталым чІэфагь -ытычты-шкі у язакъоу къэнагъэх. Ибрахьимэ лізгъэ папкі у, и юф дэеу — ыльэгъущты нахыыжыти, нахыык эцык умк э пшъэ- гъэп, зи зэхихыщтыгъэп, къэгущы Гэни дэкІыжьэу ыхьырэр зыщигъэгъупшэ- ылъэкІыщтыгъэп. Ащ ищыІэныгъэ мэзихэ врачхэр фэбэнагъэх. Джащыгъур ары Чэрымэ госпиталым къызащэгъагъэр ыкІи зэчІыпІэгъу адыгэ кІэлитІур зызэІукІагъэри. 1944-рэ илъэсым ыгузэгугъ а лъэхъаныр.

Ибрахьимэ ил Івгьэрэ иц Івфыгъэрэк Іэ ишІуагьэ къакІоштыгь агу етыгьэу ичІыпІэгъу къеІэзэнхэмкІэ. Гъомылэпхъэ тэкъынагъэсыжьмэ зэрэнахьышІур. Джа- афэдэхэу лэжьакІохэу, цІыф зафэхэу, инэмыкІырэ къиныгъохэри ежь ышъхьэ- щыгъум военкоматым лъэтемытэу къэ- нэфаІохэу апІугъэх апхъуищырэ акъо тхагь, адрэмэ чылэм макьэ агьэ Ууи, бзы- закьорэ. Сэнэхьатхэри ахэм арагьэгьолъфыгъэ чанитІу Чэрымэ къылъыкІуи, тыгъэх. Ащ пае щэІэфэхэ къагъэукІы-Баку ращыжынгы. Ежь Хэкужъ Ибра- тэжынгыхэп. Ахэм ашыхыагы нымрэ хьимэ иамал къызэрихьэу ишІуагъэ къа- тымрэ зимытыжьхэр тІэкІу шІагъэми, ригъэкІыгъ. Ащ фэдэу ныбджэгъур къы- шІоу къафашІагъэр икъоу къагурэІошъ, зэрэфэгумэкІыгъэр, шІоу къыфишІагъэр ащыгъупшэхэу къыхэкІырэп. опсэуфэкІэ Чэрымэ щыгъупшэу зы мафи

къыхэкІыгъэп. щтыгъэх. Взводым, етІанэ шхончэо ро- изавхозэу щытыгъ. Джа илъэсхэм ате--ыт жомандиру чануу идзэк Пл. Тахь фэ к Гэлэеджак Гохэр зыч Гэлэн жомандиру чануу идзэк Гэлэеджак Гэлэеджан Гэлэеджан Гэлэеджан Гэлэеджан Гэлэеджан Гэлэеджан Гэлэгд Гэлэеджан Гэлэгд Гэлэн Гэлэн Гэлэн Гэлэгд Гэлэн Гэлэн Гэлэгд Гэлэн Гэлэ

къыдэхъугъ ыкІи щэІэфэкІэ а хъугъэшІэгьэшхом рыгушхощтыгь. Тэри тырэгушхо тичылэгъу, тичІыпІэгъу!

Ибрахьимэ заор зэраухэу къэзыгъэзэжьыгъэмэ къахэфагъэп, 1947-рэ илъэсым нэс ар къэтыжьыгъ. Сыда пІомэ Украинэм икъохьэп Іэ лъэныкъо щырэхьатыгъэп зэоуж илъэс заулэми. ТидзэкІолІхэр бендеровцэхэмрэ (Ющенкэм тарихъым ишъыпкъап зэблихъузэ джы Украинэм и ЛІыхъужъ ышІыгъэхэм) «мэзхэм ахэсыгъэ зэшхэмрэ» («лесные братья») апэІутыгъэх зэфамыгъэгъоу, ыбгъуитІукІи хэкІуадэхэу. Ибрахьимэ джыри зы илъэсрэ а зэо-машІом къыхэтыжьи, чылэм къыгъэзэжьыгъ Хэгъэгу зэошхом иорденитІурэ медальхэу «За госпиталым лъытэныгъэшхо къыщыфа-шІы хъугъагъэти, врачхэм Чэрымэ ылъэ оборону Кавказа», «За победу над Гер-манией в Великой Отечественной войкъытырагъэуцожьынэу зэрялъэІурэм не 1941 — 1945 гг» зыфиІорэмрэ ыбгъэ къыхэлыдыкІхэу, капитанэу.

Зэо ужым ащ къыщагъ, майор звание къыкІэплъыхьэзэ, узыщыщыр къэшІэ- гъэрэ лІыгъэрэ къызыхафэзэ заорэ адыгэ рэзкІи анаІэ къытырагъэтыщтыгъ, фэІо- иІэу Яблоновскэ гурыт еджапІэу N 5-м фашІэхэри егугъухэзэ фагъэцакІэщты- Іоф щишІэщтыгъ. КъызэриІотэжьыщтыщхыпцІызэ къыІуагъ лІы одым. Ау тенантэў фронтым Іуащэжьы. Нэмыцхэр гьэх. Ау лІыр хьадэгъум къыІэкІэкІы- гьэмкІэ, дзэм къыхагъэнэжьынэу, апшъэыушъэфыгъ сымэджэ хьылъэу госпита- ячІэнэгъэшхохэми апымыльхэу бгъэкІэ жьыным игугъапІэ щыІагъэп. Ащ пае рэ гъэсэныгъэ иІэным пае еджакІо агъэ-

Ибрахьимэрэ ишъхьэгъусэрэ ежьхэм

Зэо ужым Ибрахьимэ парторгэуи, етІанэ бригадирэуи колхозым Іоф щи-Ибрахьимэ изэо гъогухэр лъык Іуатэ- ш Іагъ. Ильэс 15 Козэт гурыт еджап Іэми хьимэ иІахьышІоу макІэп ахэлъыгъэр.
